

13.HAFTA

AIT181 ve AIT281

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ I

KBUZEM

Karabük Üniversitesi

Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi

13. Haftanın Konuları (İçerik)

Dumlupınar ve Aslıhanlar Muharebeleri

Bursa'da bulunan Yunan kuvvetleri İnönü istikametinde ilerlerken, Uşak civarında bulunan diğer Yunan birlikleri de Dumlupınar'a doğru ileri harekete geçtiler. Güney Cephesi Komutanı Refet Bey emrindeki kuvvetlerle birlikte düşmanı Dumlupınar mevzilerinde karşılamayı planladı. 26 Mart'ta Türk kuvvetleri beklenen başarıyı sağlayamayınca Afyon düşman kuvvetlerinin eline geçti. 57. Ve 23. Tümenlerle ve Adana'dan gelen 41. Tümenle birlikte Türk Ordusunun güç kazanmasıyla düşman kuvvetleri yandan ve geriden sarıldı. Yunan kuvvetleri Afyon'u boşaltmak zorunda kaldı. Refet Bey emrindeki kuvvetlerle Aslıhanlar'da bulunan Yunan alayına saldırdı. Ancak Yunanlılar bu saldırıyı durdurmayı başardı. Aldıkları kuvvetlerle daha da güçlenen Yunan birlikleri Dumlupınar mevzilerine yerleştiler. Türk kuvvetleri de Dumlupınar'ın 10 km kuzey doğusuna çekildi.

Dumlupınar ve Aslıhanlar muharebeleri Türk ve Yunan kuvvetlerinin karşılıklı birbirini oyalama ve yoklaması şeklinde devam etti. Harekat sonucunda taktik üstünlük Yunanlılara geçti. Bu muharebelerden sonra Yunan ordusu yeni bir hareketin hazırlığı içine girdi. Yunan kuvvetleri bu muharebelerin sonunda çok elverişli bir mevzi elde etti. Yunan kralı Konstantin İngilizlerin teşviki ve Anadolu'da ki komutanları Populas'ın önerisiyle kuvvetlerini bir kat daha artırdı. Bu muharebelerden sonra Yunan savaş stratejisi, Türk direnişini kırmak, Sevr hükümlerini kabul ettirmek ve Ankara'yı ele geçirmek olarak tespit edildi.

Kütahya - Eskişehir Savaşları (10-24 Temmuz 1921)

Türk Ordusunun İnönü'de elde ettiği zaferler, Türkler tarafından büyük bir sevinç ve takdirle karşılanırken, Yunanlılar tarafında ise daha büyük bir saldırının gerekçesi olarak görüldü. İngiltere Başbakanı Lloyd George, yapılan kısmi değişikliklerle Sevr Antlaşmasını kabul ettiremeyeceğini anlayınca taktik değiştirdi ve Yunanlılara her türlü yardımı sağlayarak, Türklerin kesin olarak yenilmelerini sağlamaya çalıştı.

Yunan kralı Konsantin Ankara'yı hedef alan bu saldırıyı bizzat yönetmek üzere, yanında prensler ve danışmanlarıyla İzmir'e geldi. İzmir'de " Bizans'a ve Ankara'ya" tezahüratlarıyla karşılandı. Yunanistan'da genel seferberlik ilan edilerek yeni takviye birlikler getirildi. İngiliz'lerin her türlü desteğini alan Yunanlılar 10 Temmuz 1921'de büyük bir saldırı başlattılar.

Türk tarafında ise yeni bir savaşa karşı gereken hazırlıklar henüz tamamlanmamıştı. Almanya ve İtalya nezdinde silah temin etmeye yönelik girişimlerden ise henüz bir sonuç alınamamıştı.

Türk kuvvetlerini kuşatmak amacıyla ilerleyen Yunan birlikleriyle 14-18 Temmuz tarihlerinde Kütahya- Nasuhçal mevzilerinde çok şiddetli çarpışmalar yaşandı. Asker, silah ve teçhizat bakımından çok üstün durumda olan Yunan ordusu ile yapılan mücadele de kesin bir sonuç alınamayacağı anlaşıldığından, gereksiz kayıplar vermemek için geri çekilmenin uygun olacağı düşünüldü. Geri çekilme emrini Batı Cephesi Karargahına gelen Mustafa Kemal Paşa bizzat kendisi verdi. 18 Temmuz akşamı Türk birlikleri aldıkları emir gereği güvenli ve başarılı bir şekilde Eskişehir doğusuna Seyitgazi hattına çekildi. Böylece Kütahya Muharebeleri, Türk ordusunun geri çekilmesiyle sonuçlandı. Kütahya düşman kuvvetlerinin eline geçti.

Yunan taarruzu bununla da kalmadı. Asıl hedefine ulaşmak isteyen Yunan ordusu, ileri hareketini sürdürdü. 20/21 Temmuz akşam bütün cephe boyunca Türk birlikleriyle temas kurdu ve şiddetli çarpışmalar yaşandı. Yunanlıların konumu, Türk saldırısı için uygun görüldüğünden karşı harekate başlandı. Ani saldırı karşısında panikleyen Yunan askerleri, kısa zaman sonra duruma hakim oldu ve Türk saldırısı durduruldu. 25 Temmuz'a kadar süren bu mücadele, Türk kuvvetlerinin Sakarya'nın gerisine çekilmesiyle sona erdi. Kütahya - Eskişehir muharebeleri, Kütahya, Eskişehir, Afyonkarahisar'ın düşman eline geçmesiyle sonuçlandı.

Türk Ordusunun başarısız olmasının nedenleri:

1. Ordunun henüz kuruluş aşamasında olması
2. Yunan ordusunun sayı ve malzeme bakımından Türk kuvvetlerine nazaran çok üstün olması

Sonuçları:

1. Afyon, Kütahya ve Eskişehir Yunanlıların eline geçti.
2. TBMM'ye olan güven geçici de olsa sarsıldı.

3. Yunanlıların Polatlı'ya kadar ilerlemesi Meclis'in Kayseri'ye taşınması konusunu gündeme getirdi ancak bu fikir olgunlaşmadan reddedildi.
4. 5 Ağustos 1921'de Mustafa Kemal Paşa'ya üç ay süreyle Başkomutanlık yetkisi verildi.

Uyarı: Erzurum Kongresi öncesinde 8 Temmuz 1919 günü askerlik görevinden istifa eden Mustafa Kemal Paşa meclisin verdiği bu yetkiyle askerlik mesleğine geri dönmüştür.

Mustafa Kemal'in Başkomutan Olması ve Tekalif-i Milliye Emirleri

Kütahya, Altıntaş ve Eskişehir yenilgileri, düşman kuvvetlerinin Ankara'ya yaklaşması milletvekilleri arasında büyük bir tartışma konusu oldu. Hatta TBMM'de yapılan tartışmaların merkezinde İsmet Paşa vardı. İsmet Paşa'yı savunmak durumunda kalan Mustafa Kemal Paşa, siyasi muhaliflerin hedefi durumuna geldi. Mersin Milletvekili Selahaddin Bey'in Mustafa Kemal'in ordunun başına geçmesiyle ilgili sözleri büyük destek aldı. Buna karşın çeşitli nedenlerle bu teklife karşı çıkanlarda bulunmaktaydı.

Mustafa Kemal Paşa, bu öneriler karşısında önce sessiz kaldı, ancak daha sonra sessiz kalmanın bir felaket habercisi olarak algılanacağını düşünerek beklentileri yerine getirmesi yönünde karar aldı. 4 Ağustos 1921'de hazırlamış olduğu kanun teklifini Meclis'e sundu. Bu teklif uzun süre tartışıldıktan sonra 5 Ağustos'ta kabul edildi. Bu kanunla Türk ordusunun ve ülke kaynaklarının bir emir ve komuta altında hızlı bir şekilde harekete geçirilmesi sağlandı. Mustafa Kemal Başkomutanlık yetkisine dayanarak 7/8 Ağustos 1921'de Tekalif-i Milliye Emirleri'ni yayınladı. On madde olan bu emirler özetle şunlardı:

- 1- Her ilçede bir komisyon kurulacak ve bu komisyon emirlerde belirtilen malları toplayarak kendisine bildirilen cepheye gönderecekti.
- 2- Her aile birer kat çamaşır, birer çift çorap ve birer çift çarık hazırlayarak komisyona teslim edecekti.
- 3- Tarım ürünlerinin % 40'ı köylüden ordunun ihtiyacını karşılamak üzere alınacaktı.
- 4- Tüccar ve halk, elinde bulunan çamaşırlık bez, Amerikan patiska, pamuk, yıkanmış ve yıkanmamış yün, tiftik, her türlü yazlık kışlık kumaş, ayakkabı

yapımında kullanılan her türlü malzeme, nal ve nal yapımında kullanılan malzeme, koşum takımı ve diğer malzemenin % 40'ını bu komisyonlara verecekti.

5- Taşıtı olanlar ayda bir taşıtları ile 100 km. askeri ulaşım yapacaktı.

6- Halkın elinde bulunan ve ordunun işine yarayabilecek her türlü silah on gün içinde komisyonlara teslim edilecekti.

7- Ordunun ihtiyacı için sahipsiz mallara el konulacaktı.

8- Demirci, dökümcü ve marangozlar ordunun emrinde kullanılacaktı.

9- Halkın, tüccarın ve nakliyecilerin elinde bulunan yakıt, yağ, ulaşım araçlarına ait her türlü malzemenin % 40'ına bedeli sonradan ödenmek koşuluyla el konulacaktı.

10- Tekalif-i Milliye emirlerinin uygulanmasından çıkabilecek aksaklıkları ortadan kaldırmak ve otoriteyi sağlamak için İstiklal Mahkemeleri kurulacaktı.

Bu emirlerin yerine getirilmesi sırasında Türk Milleti, dünyada eşi benzeri görülmemiş fedakarlıklara imza attı. Türk topraklarında ilerleyen düşman ordusunun durdurulması için verilecek olan büyük savaşta ordunun ihtiyaçlarının kısa zamanda tamamlanması bu uygulama nedeniyle mümkün olabildi.

Kurtuluş Savaşı

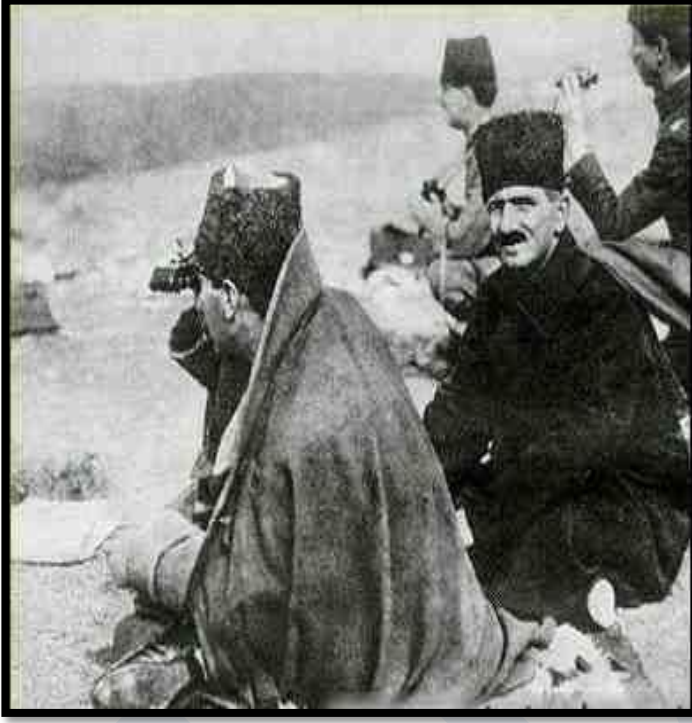
Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos – 13 Eylül 1921)

Başkomutanlık yetkisine dayanarak Tekalif-i Milliye Emirleri'ni çıkaran Mustafa Kemal Paşa zaman kaybetmeden ordunun ihtiyaçlarını karşılamak büyük bir çalışma başlattı. Diğer yandan Doğu Cephesi'nden ve Merkez ordusundan bazı birlikler Batı cephesine kaydırıldı. Ordunun geri çekilmesinden sonra Yunanlıların ne yapacağı bilinmediğinden hazırlıkların bir an önce tamamlanması ve ordunun çok şiddetli geçeceği bilinen yeni bir savaşa hazırlıklı olması gerekiyordu. Nitekim çok uzun bir süre geçmeden Türk ordusunun başarılı bir şekilde geri çekilmesi nedeniyle ciddi bir zarar vermediğini düşünen Yunanlılar, asıl hedeflerine ulaşmak için 23 Ağustos'da saldırıya geçtiler. Yunan saldırısı, Türk kuvvetlerini çevirme hareketine dönüştü. Çok zor durumda kalan Türk ordusu yüz kilometrelik savunma hattı boyunca kahramanca savaştı. Sol kanattaki Türk birlikleri geri çekilerek Ankara'ya 50 km kadar yaklaştı. Durumun ciddiyetini gören Mustafa Kemal şu mesajı yayımladı: “ Hatt-ı müdafa yoktur, sathı müdaffa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla sulanmadıkça, düşmana bırakılamaz. Onun için küçük büyük her birlik her mevziden atılabilir. Fakat küçük, büyük her birlik durabildiği noktada yeniden düşmana karşı cephe kurup savaşa devam eder. Yanındaki birliğin çekilmek zorunda olduğunu gören birlikler ona uyamaz. Bulunduğu mevzide sonuna kadar dayanmak ve direnmek zorundadır.”

27 Ağustos- 2 Eylül tarihlerinde Yunan saldırısı şiddetini artırarak devam etti. Sağ kanat ve merkezden yapılan saldırılar karşısında Türk kuvvetleri çok zorlandı. Yunan direncini tespit etmek için 6 ve 8 Eylülde yapılan karşı saldırılar karşısında Yunan ordusu kısa bir süre taarruz etmeden bekledi. Genel saldırı için zamanın geldiğine inanan Türk komutanlar, 10 Eylülde saldırı emrini verdi. 12 Eylülde tekrarlanan taarruzla Yunan ordusu dağılmaya başladı. 13 Eylülde ise Sakarya'nın doğusunda hiçbir Yunan askeri kalmadı. Böylece 22 gün süren ve çok şiddetli geçen bir savaş Türk ordusunun zaferi ile neticelendi.

Sakarya'da kazanılan bu zafer yurt içinde büyük etkinliklerle kutlandı. Bu büyük zafer İtilaf Devletleri'nin işgali altında bulunan İstanbul'da da yabancı baskısına rağmen ordumuzun başarısı kabul edilerek takdir edildi. Ayasofya'da

ordunun başarısı için dualar okundu. Anadolu halkı bir yandan zafer şenlikleri yaparken diğer yandan da cephelere yardım için elindeki bütün imkanları kullandı. Yaralılar iyileşmeyi beklemeden bir an önce cepheye gitmek için direniyorlardı.

Şekil 1. Mustafa Kemal Paşa, Sakarya Savaşında Cephede. 1921.

Türk Milletinin geleceği üzerinde çok önemli bir rol oynayan bu zaferin kazanılmasında, Türk ordusunun Başkomutanından en alt rütbedeki askerine varıncaya kadar her vatan evladının sonsuz gayretlerinin payı vardır. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın askeri dehası, cesareti, savaş bilgisi ve tecrübesi, savunma savaşının en mükemmel taktiğini uygulatması, Fevzi Paşa'nın metaneti ve soğukkanlılığı, askeri bilgi ve tecrübesi ve isabetli kararları, İsmet Paşa'nın gayretleri, Refet Paşa'nın cephe gerisinde ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasındaki çalışmaları ve Mehmetçiğin ölümü hiçe sayarak, göğsünü siper etmesi, subayların kahraman Mehmetçikle yan yana savaşa katılmaları, Türk ulusunu başarıya götürdü.

Sakarya Zaferinin çok önemli askeri ve siyasi sonuçları oldu. 1683'te Viyana önlerinde başlayan Türk bozgunu ve geri çekilme, 13 Eylül 1921'de Sakarya'da durdurulmuş ve geri çekilme sona ermiştir. Haçlı düşüncesi ve gücü Sakarya'da kırılmıştır.

Önemi ve Sonuçları:

1. Sakarya Savaşı sonucunda Yunan ordusunun üçte biri imha edilerek düşmanın saldırı yeteneği kırıldı.
2. Bu Türk zaferi ile Yunanlıların zafer ümitleri tamamen yok olurken, Türk milletinin Başkomutanına ve ordusuna olan güveni arttı. Artık kurtulacağına kesin olarak inandı.
3. TBMM, Mustafa Kemal Paşa'ya Gazilik unvanı ile Mareşallik rütbesini verdi.
4. Türk ordusu pek çok subayını kaybetti. Bunlardan yedi tanesi Tümen Komutanı rütbesinde idi. Bu sebeple bu büyük savaşa "Subay Savaşı" da denilebilir.
5. İtilaf devletleri arasındaki anlaşmazlık tamamen su yüzüne çıkmış ve blok parçalandı.
6. İtilaf devletlerinin önerdiği ateşkes ve barış teklifleri TBMM tarafından reddedildi.
7. Kafkas Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan) adına Sovyet Rusya ile 13 Ekim 1921'de **Kars Antlaşması** imzalanmıştır. Bu antlaşmayla **bugünkü doğu sınırimız kesinleşti.**
8. İtalya Anadolu'yu tamamen boşalttı.
9. 20 Ekim 1921'de Fransa ile **Ankara Antlaşması** imzalandı. (Güney Cephemiz resmen kapandı) Bu suretle Fransa Türkiye üzerindeki emellerinden vazgeçtiği gibi, Türk milletine karşı olan Batı bloğu parçalanıyor, Türk Milletinin hür yaşama arzusu, Misak-i Milli'si, Ankara'daki Milli Hükümeti, Sevr'i imzalayan bir batı devleti tarafından kabul ediliyordu.
10. İngiltere ile 23 Ekim 1921'de antlaşmaya varılarak, Malta'daki Türk esirler ile Anadolu'da tutuklu bulunan İngiliz esirlerin değiştirilmesi sağlandı.

11. Ukrayna ile 2 Ocak 1922’de bir dostluk antlaşması imzalandı.

Sakarya Zaferi ile ilgili yabancı tarihçi ve yazarlarında değerlendirmeleri olmuştur. Bunlara birkaç örnek verecek olursak:

Fransız Jean Deny “ Milli Mücadelenin ve Türklerin Marne’ı olan bu muharebenin ruhu Mustafa Kemal olmuştur”

Arnold Toynbee’ye göre “ Sakarya Savaşı içinde yaşadığımız yüzyıl tarihinin en büyük savaşlarından biridir.”

Clair Price “ Tarih bir gün Sakarya kıyılarında cereyan eden ve çok kimsenin bilmediği bu savaş, devrimizin en büyük olaylarından biri olarak kaydedecektir”

Sakarya Muharebesi, Türkiye’nin iç ve dış politikasında önemli sonuçlar doğurdu. Türkiye’de Mustafa Kemal Paşa’nın önderliği tartışmasız hale geldi. Sakarya yenilgiyle sonuçlanacak olursa Sovyetlerin kontrolde tuttuğu Enver Paşa’nın Milli Mücadeleye önderlik etme düşü ve böylece Türkiye’de iç savaş çıkarma tehlikesi ortadan kalkmış oldu. Dış politikada Fransa ve İngiltere Türkiye’de tek egemen gücün TBMM Hükümeti olduğunu kabullendiler.